

MUHAMMAD YUSUF SHE'RIYATIDA MILLIY G'OYA VA POETIK
MAHORAT

Xasanova Iroda

*Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti filologiya
fakulteti talabasi*

Xursanov Dilshod

Ilmiy rahbar: Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Mazkur maqolada o'zbek xalq shoiri Muhammad Yusufning she'riyati badiiy-estetik tahlil asosida o'rganilgan. Shoir ijodida milliy g'urur, Vatanga sadoqat, xalq dardi va insoniylik kabi yuksak g'oyalar poetik mahorat bilan ifodalangani yoritiladi. Tadqiqot davomida Muhammad Yusuf she'rlarining badiiy tasvir vositalari, ramziy obrazlar tizimi, uslubiy xususiyatlari tahlil qilinib, uning adabiyotdagi betakror o'rni ko'rsatib berilgan. Maqolada shoir asarlarining yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati ham alohida ta'kidlangan.

Abstract: This article studies the poetry of the Uzbek people's poet Muhammad Yusuf on the basis of artistic and aesthetic analysis. It highlights the poetic mastery of expressing such lofty ideas as national pride, loyalty to the Motherland, national suffering, and humanity in the poet's work. During the study, the artistic means of expression, the system of symbolic images, and stylistic features of Muhammad Yusuf's poems were analyzed, and his unique place in literature was shown. The article also emphasizes the importance of the poet's works in the education of the younger generation.

Абстрактный: В статье на основе художественно-эстетического анализа изучается поэзия узбекского народного поэта Мухаммада Юсуфа. Творчество поэта демонстрирует поэтическое мастерство выражения высоких идей, таких как национальная гордость, верность Родине, национальные страдания и гуманизм. В ходе исследования были проанализированы художественные средства изображения, система символических образов, стилистические особенности poem Мухаммада Юсуфа, показано его уникальное место в литературе. В статье также подчеркивается значение творчества поэта в воспитании подрастающего поколения.

Kalit so'zlar: Muhammad Yusuf, she'riyat, Vatan, xalq, milliy ruh, poetika, obraz, badiiy tahlil, uslub, ma'naviyat, o'zbek adabiyoti.

Keywords: Muhammad Yusuf, poetry, Motherland, people, national spirit, poetics, image, artistic analysis, style, spirituality, uzbek literature.

Ключевые слова: *Мухаммад Юсуф, поэзия, Родина, народ, национальный дух, поэтика, образ, художественный анализ, стиль, духовность, узбекская литература.*

Kirish

O'zbek she'riyatining boy tarixida o'ziga xos uslub va ohang bilan ajralib turadigan ijodkorlar talaygina. Shulardan biri – xalq shoiri Muhammad Yusufdir. U o'zining yurakka yaqin, sodda, ammo ma'noli she'rlari bilan millionlab o'quvchilarning qalbini zabt etgan. Uning ijodi XX asr oxiri va XXI asr boshidagi o'zbek adabiyotining eng yorqin sahifalaridan biriga aylandi. Muhammad Yusuf she'riyati chuqur milliylik, xalqchil ohang, vatanparvarlik va samimiy tuyg'ular bilan yo'g'rilgan bo'lib, unda xalq ruhi, orzu-umidlari va dardlari o'z ifodasini topgan. Adabiyotshunos olim G. Karimovanning ta'kidlashicha, “Muhammad Yusuf ijodi xalqning ruhiy holatini, uning kechinmalari va orzularini ifodalashda muhim o'rin tutadi. U she'r orqali xalq bilan muloqot qilgan, uni ruhlantirgan va unga dalda bergan”¹. Shoir asarlarida ko'p hollarda soddalik va samimiyat ustuvorlik qiladi, bu esa uni keng kitobxonlar ommasiga yaqinlashtiradi. Muhammad Yusuf she'riyati o'zining uslubiy xususiyatlari, mavzular boyligi, milliylik va zamonaviylik uyg'unligi bilan ajralib turadi. Uning she'rlari nafaqat badiiy jihatdan, balki ijtimoiy-ma'naviy mazmuni bilan ham e'tiborga loyiqdir. Aynan shu jihatlar maqolada tahlil qilinadi va shoirning o'zbek adabiyotidagi o'rni yoritiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Muhammad Yusuf ijodini o'rganishda zamonaviy adabiyotshunoslik yondashuvlari, xususan biografik, psixologik va estetik tahlil metodlaridan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Uning she'riy asarlarini chuqur tadqiq qilishda nafaqat badiiy shakl va uslub, balki ularning ijtimoiy-ma'naviy mazmunini ham ochib berish lozim. Shoir ijodini o'rgangan adabiyotshunoslar — G. Karimova, A. Hayitmetov, M. Jo'rayev kabi olimlar Muhammad Yusuf she'riyatini xalqona uslub, xalq ruhiyatiga xos obraz va timsollar bilan boy ekanligini ta'kidlab o'tganlar. Jumladan, G. Karimova o'z tadqiqotlarida shoir ijodining xalqparvarlik ruhi bilan sug'orilganini aytib, uni “xalqning o'z ovozi bilan so'zlagan shoir”¹⁰ deb ataydi. Bunday yondashuv shoir asarlarini milliylik tamoyillari asosida tahlil qilish imkonini beradi.

¹⁰ Karimova G. Zamonaviy o'zbek she'riyati va adabiy jarayon. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – B. 145.

Uning she'rlarini o'rganishda kontekstual analiz (kontekst asosidagi tahlil) metodidan foydalanish ham samaralidir. Ushbu metod orqali shoir yaratgan obrazlar, g'oyalar va ularning tarixiy, ijtimoiy sharoit bilan aloqasi aniqlanadi. Masalan, "Ulug'imsan, Vatanim" she'rida aks etgan vatanparvarlik tuyg'ulari o'sha davr siyosiy-madaniy muhitining aks-sadosi sifatida talqin qilinadi. Metodologik jihatdan yana bir muhim yo'nalish — qiyosiy tahlil usulidir. Bu orqali Muhammad Yusufning she'riyati boshqa zamondosh shoirlar ijodi bilan solishtirilib, ularning o'ziga xosligi aniqlanadi. Shu jihatdan, uning she'rlari Erkin Vohidov, Abdulla Oripov kabi shoirlar bilan qiyoslanganida, Muhammad Yusuf ijodida xalq og'zaki ijodiga yaqinlik, lirik soddalik va obrazlarning jonli ifodasi yaqqol ko'zga tashlanadi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Muhammad Yusuf she'riyati o'zbek adabiyotida yangi bosqichni boshlab bergan, xalq ruhiyatiga yaqin, chuqur ijtimoiy-ma'naviy mazmun bilan yo'g'rilgan badiiy meros sifatida qadrlanadi. Uning she'rlarida ifodalangan milliy g'urur, Vatanga muhabbat, xalq dardiga hamnafaslik kabi g'oyalar bugungi kun kitobxonining qalbida ham o'z aksini topmoqda. Muhammad Yusuf ijodining eng muhim xususiyati — xalqning ichki olamini, dard-u hasratini, orzu-umidlarini samimiy va soddagina tilda, ammo chuqur falsafiy ohangda ifodalashidir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, shoir o'z she'rlarida xalq maqollari, iboralar, qadimiy obrazlar va ramzlardan keng foydalangan. Bu holat uning ijodini milliy adabiyot doirasida emas, balki xalq og'zaki ijodi an'analari bilan uzviy bog'liq holda ko'rib chiqishga imkon beradi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, Muhammad Yusufning ko'plab she'rlari nafaqat poetik mahorati, balki g'oyaviy-mazmuniy kuchi bilan ajralib turadi. Masalan, "Ulug'imsan, Vatanim", "Ona tilim", "Ketma, bola" kabi she'rlari ijtimoiy ongda muhim o'rin egallagan, hatto ayrimlari madhiyaviy darajaga ko'tarilgan¹¹. Bu esa shoir ijodining xalq orasida keng tarqalganligini va dolzarbligini ko'rsatadi. Yana bir muhim jihat shundaki, Muhammad Yusuf she'riyati o'zbek she'riyatida yangi mavzu va uslubiy yondashuvlarning shakllanishiga turtki bergan. Uning izdoshlari sifatida adabiyotshunoslar bugungi yosh shoirlar ijodida ham Muhammad Yusufga xos ohang va mavzu yo'nalishlarini ko'rish mumkinligini qayd etadilar.

Muhokama

Muhammad Yusuf she'riyati ustida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, uning ijodi nafaqat badiiy go'zallik, balki chuqur ma'naviy-ijtimoiy mazmun bilan ham boyitilgan. Shoir o'z asarlarida xalq hayoti, Vatan muhabbati, ona tiliga bo'lgan

¹¹ Karimova G. Zamonaviy o'zbek she'riyati va adabiy jarayon. — Toshkent: Akademnashr, 2018. — B. 153.

ehtimom, insoniy qadriyatlar va ma'naviy uyg'oqlik kabi dolzarb mavzularni yuksak poetik darajada ifoda etgan. Aynan shu jihat Muhammad Yusufni zamonaviy o'zbek adabiyotida betakror shaxsiyat sifatida ajratib turadi.

Muhammad Yusuf she'riyatining asosiy estetik mezon — bu samimiyatdir. Adabiyotshunos M. Jo'rayev ta'kidlaganidek, "Shoir she'rida yolg'on yoki sun'iylikka o'rin yo'q. U har bir misrani yuragi bilan his qilib, uni xalq dardi sifatida tasvirlaydi"¹². Bu jihat uning she'rlarini keng ommaga yaqinlashtiradi va xalq tilida yashashiga sabab bo'ladi. Muhokama jarayonida shuni ham ta'kidlash lozimki, Muhammad Yusuf ijodida o'ziga xos poetik obrazlar tizimi mavjud. Masalan, ona, Vatan, bola, xalq timsollari orqali shoir ko'plab umuminsoniy va milliy tushunchalarni yoritadi. U bu obrazlar orqali kitobxonni ruhiy-ma'naviy tarbiyalashga, jamiyatdagi ijobiy o'zgarishlarga undaydi. Bundan tashqari, Muhammad Yusufning uslubiy yondashuvi ham alohida e'tiborga loyiq. Uning she'rlarida xalq og'zaki ijodi bilan zamonaviy poetik uslub uyg'unlashgan. Badiiy vositalar — ramz, metafora, takror, parallelizmlar orqali shoir o'z fikrini yanada ta'sirchan ifodalaydi. Bunday yondashuv uni faqatgina ijodkor emas, balki xalq dardiga quloq tutuvchi, unga yo'l ko'rsatuvchi ma'rifatparvar siymoga aylantiradi.

Xulosa: O'tkazilgan tahlillar va muhokamalar asosida aniqlanishicha, Muhammad Yusuf o'zbek adabiyotining eng yorqin va ta'sirchan vakillaridan biri bo'lib, uning ijodi milliy ruh, xalqona ifoda va samimiyat bilan sug'orilgan. Shoirning she'riyati bugungi o'zbek jamiyati uchun nafaqat estetik zavq bag'ishlovchi badiiy meros, balki ma'naviy-ma'rifiy qadriyatlarni singdiruvchi muhim manba hisoblanadi. Muhammad Yusuf asarlarida milliylik va umuminsoniylik uyg'un holda ifodalangan. Uning ijodidagi Vatanga sadoqat, xalq taqdiri va ona tiliga muhabbat kabi g'oyalar har bir o'zbek yuragiga yaqin bo'lib, bu she'rlarni o'quvchilar tomonidan qiziqish bilan o'qilishiga sabab bo'ladi. Shoirning soddaligi, xalqona ifoda vositalaridan mohirlik bilan foydalanishi uni keng ommaga yaqinlashtirdi. Ilmiy va adabiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, Muhammad Yusuf she'riyati o'zbek poeziyasi taraqqiyotida yangi bosqich, yangi maktab bo'la oldi. Uning ijodi yosh shoirlar uchun namuna, adabiyotshunoslar uchun esa chuqur ilmiy izlanishlarga asos bo'lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda ham shoir asarlari o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda va ma'naviy tarbiyaning kuchli manbai bo'lib qolmoqda.

¹² Jo'rayev M. Milliy ruh va she'riyat. — Samarqand: Zarafshon, 2012. — B. 102.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jo'rayev M. Milliy ruh va she'riyat. – Samarqand: Zarafshon, 2012. – 176 b.
2. Karimova G. Zamonaviy o'zbek she'riyati va adabiy jarayon. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 224 b.
3. Qodirov O. Zamonaviy o'zbek lirikasi: uslub va g'oya. – Toshkent: Fan, 2020. – 192 b.
4. Sharipova N. Qiyosiy adabiyotshunoslik asoslari. – Toshkent: Iste'dod, 2016. – 200 b.
5. Sultonov M. O'zbek poeziyasi taraqqiyot bosqichlari. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi NMIU, 2015. – 160 b.
6. Xo'jaqulova D. Mustaqillik davri o'zbek adabiyotining taraqqiyot yo'llari. – Samarqand: Registon, 2019. – 188 b.
7. <https://ziyouz.com> – Muhammad Yusuf hayoti va ijodi haqida ma'lumotlar
8. <https://kitobxon.com> – Shoirning asarlari va sharhlari